

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Є. Г. Пономаренко, О.С. Ломакіна

**ПРОГРАМА І РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
" ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ "**

(для студентів 4 курсу денної і заочної форм навчання
за напрямом підготовки 0708 «Екологія» (6.040106 «Екологія, охорона навко-
лишнього середовища та раціональне природокористування»)
спеціальності - «Екологія та охорона навколишнього середовища»

Харків ХНАМГ 2010

ПРОГРАМА І РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ"
ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ " (для студентів 4 курсу денної і
заочної форм навчання за напрямом підготовки 0708 «Екологія» (6.040106
«Екологія, охорона навколишнього середовища та раціональне природокорис-
тування») спеціальності - «Екологія та охорона навколишнього середовища» /
Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Є.Г.Пономаренко, О.С.Ломакіна – Х.:
ХНАМГ, 2010. – 26 с.

Укладачі: Є.Г. Пономаренко,
О.С. Ломакіна

Програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організа-
ції навчального процесу.

Рецензент: завідувач кафедрою Інженерної екології міст,
д.т.н., проф. Стольберг Ф. В.

Затверджено на засіданні кафедри інженерної екології міст (протокол
№ 1 від 04.09.2009 р.)

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	4
1.ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.	6
1.1. Мета, предмет та місце дисципліни.....	6
1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни.....	7
1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги	8
1.4. Рекомендована основна навчальна література.....	9
1.5.Анотації програми навчальної дисципліни	9
2.РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	11
2.1. Розподіл обсягу навчальної роботи студента.....	11
2.2. Зміст дисципліни	12
2.2.1. Зміст дисципліни для студентів денної форми навчання.....	12
2.2.2. Зміст дисципліни для студентів заочної форми навчання.....	14
2.3. Розподіл часу за модулями і змістовими модулями	16
2.4. Індивідуальні завдання (ІНДЗ).....	20
2.5. Самостійна робота.....	21
2.6. Засоби контролю та структура залікового кредиту.....	22
2.7. Методи та критерії оцінювання знань.....	23
2.8. Інформаційно-методичне забезпечення	25

ВСТУП

Перехід системи охорони природи на ринкові відносини пов'язаний з розв'язанням еколого-економічних проблем діяльності виробництв і об'єктів невикробничої сфери. У попередні періоди соціально-економічного розвитку взаємовідношення людини з навколишнім середовищем будувалися виходячи в першу чергу з економічних інтересів, що часто призводило до непередбачуваних змін природних комплексів. Сьогодні можна спостерігати зворотнє: екологія починає впливати на напрями економічного розвитку. Тому сучасний фахівець в області екології повинен чітко знати основні принципи взаємодії природи і економіки, шляхи раціонального використання природних ресурсів. Це обумовлює актуальність вивчення дисципліни «Економіка природокористування».

Приєднання України до Болонського процесу передбачає впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП), яка є українським варіантом ECTS. Програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Програма навчальної дисципліни для студентів денної форми навчання розроблена на основі:

1.СВО ХНАМГ Експериментальна ОКХ бакалавра напряму підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування», погоджено з МОН 1.11.07 р.

2.СВО ХНАМГ Експериментальна ОПП підготовки бакалавра напряму підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування», погоджено з МОН 1.11.07 р.

3. СВО ХНАМГ Експериментальний навчальний план підготовки бакалавра , денної форми навчання, напряму 6.040106 Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування, погоджено з МОН 24.05.07 р.

Програма навчальної дисципліни для студентів заочної форми навчання розроблена на основі:

1. ГСВО ОКХ бакалавра напряму підготовки 0708 «Екологія», 2004р. (з 2006 р. напрям підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»)

2. ГСВО ОПП підготовки бакалавра напряму підготовки 0708 «Екологія», 2004р. (з 2006 р. напрям підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»)

3. СВО ХНАМГ Навчальний план підготовки бакалавра заочної форми навчання напряму 0708 «Екологія», спеціальності 6.070800 «Екологія та охорона навколишнього середовища», 2006 р.

Програма ухвалена кафедрою інженерної екології міст (протокол № 1 від 29 серпня 2008 р.) та Вченою радою факультету Інженерної екології міст (протокол № 1 від 5 вересня 2008 р.)

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета, предмет та місце дисципліни

Мета та завдання вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів системи знань з економічного управління природокористуванням, використанням еколого-економічних важелів і інструментів охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, опанування вмінь визначати екологічну та економічну ефективність природоохоронних заходів, оцінювати збитки від забруднення навколишнього середовища.

Основними завданнями, що мають бути вирішені в процесі викладання дисципліни, є формування економічного мислення у майбутніх фахівців-екологів, що є невід'ємною складовою сучасної моделі освіти в умовах ринкової економіки; оволодіння методами, інструментами та прийомами визначення еколого-економічної ефективності природоохоронних заходів, економічних збитків від забруднення навколишнього природного середовища та розмірів їх відшкодування

Предмет вивчення у дисципліні

Економічні механізми природокористування

Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки бакалавра

Таблиця 1.1

Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки бакалавра

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни	Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну
Вступ до фаху Основи економічної теорії (Економічна теорія) Загальна екологія і основи заповідної справи (Загальна екологія, Заповідна справа) Біологія і екологія людини (Екологія людини) Прикладна аероекологія Прикладна гідроекологія Прикладна літокологія	Екологічний менеджмент і аудит (дисципліна з підготовки спеціаліста та магістра) Виконання дипломної та магістерської робіт

1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни

1.2.1. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни для денної форми навчання

Модуль 1. Економічні проблеми природокористування (3/108)

ЗМ 1.1. Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування.

1. Економічні властивості і функції природних ресурсів та довкілля
2. Методи еколого-економічного аналізу
3. Основні принципи економіки природокористування

ЗМ 1.2. Економічні аспекти екологічних проблем

1. Сталий економічний розвиток
2. Облік і економічна оцінка природних ресурсів
3. Методи оцінки економічних збитків від забруднення довкілля

Модуль 2. Економічні механізми управління природокористуванням (3/108)

ЗМ 2.1. Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування

1. Державна природно-ресурсна і екологічна політика
2. Збір за забруднення навколишнього природного середовища в Україні
3. Визначення плати за природні ресурси в Україні

ЗМ 2.2 . Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.

1. Природоохоронні витрати і природоохоронні результати та їх складові
2. Обґрунтування і економічна оцінка природоохоронних заходів

1.2.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни для заочної форми навчання

Модуль 1. Економіка природокористування (2/72)

ЗМ 1.1. Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування. Економічні аспекти екологічних проблем

1. Економічні властивості і функції природних ресурсів та довкілля
2. Методи еколого-економічного аналізу
3. Основні принципи економіки природокористування
4. Сталий економічний розвиток
5. Облік і економічна оцінка природних ресурсів
6. Методи оцінки економічних збитків від забруднення довкілля

ЗМ 1.2. Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.

1. Державна природно-ресурсна і екологічна політика.
2. Збір за забруднення навколишнього природного середовища в Україні.
3. Визначення плати за природні ресурси в Україні.
4. Природоохоронні витрати і природоохоронні результати та їх складові.
5. Обґрунтування і економічна оцінка природоохоронних заходів.

1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги

Таблиця 1.2

Освітньо-кваліфікаційні вимоги

Вміння та знання	Сфери діяльності	Функції діяльності у виробничій сфері
На основі відомих підходів і формул визначати розміри плати (збору) за використання природних ресурсів. Визначати шляхи підвищення ефективності використання природних ресурсів	виробнича	виконавська
На основі відомих підходів і формул визначити економічну ефективність природоохоронних заходів. Оцінити економічну ефективність природоохоронних заходів з метою підготовки обґрунтованих еколого-економічних проектів та програм.	виробнича	проектувальна
За інструкціями розрахувати збір за викиди та скиди забруднюючих речовин, за розміщення твердих відходів. Оцінити розміри збору за викиди та скиди забруднюючих речовин для вирішення питань оптимізації фінансування природоохоронних заходів	виробнича	виконавська

1.4. Рекомендована основна навчальна література

1. Мельник Л.Г. Экологическая экономика: Ученик – Сумы: «Университетс-кая книга», 2001 – 350 с.
2. Царенко О. М, Несветов О. О., Кабацький М. О. Основи екології та економіки природокористування. Навч. посіб. - 2 вид. Суми: ВТД Університ. книга, 2004. – 324с.
3. Бобылев С.Н., Ходжаев А.Ш. Экономика природопользования. Учебник. – М.:, 2003. – 567 с.
4. Экология и экономика природопользования; Учебник для вузов /Под ред. проф. Э.В. Гирусова, проф. В.Н. Лопатина — 2-е изд., перераб. и доп. — М: ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2003.- 519 с.

1.5 Анотації програми навчальної дисципліни

Анотація програми навчальної дисципліни

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Мета: формування у студентів системи знань з економічного управління природокористуванням, використання еколого-економічних важелів і інструментів охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, опанування умінь визначати екологічну й економічну ефективність природоохоронних заходів, оцінювати збитки від забруднення навколишнього середовища.

Предмет: економічні механізми природокористування.

Зміст: понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування; економічні аспекти екологічних проблем; економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність; економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування.

Аннотация программы учебной дисциплины

ЭКОНОМИКА ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

Цель: формирование у студентов системы знаний по экономическому управлению природопользованием, использованию эколого-экономических рычагов и инструментов охраны окружающей среды и рационального природопользования, овладение умениями определять экологическую и экономическую эффективность природоохранных мероприятий, оценивать убытки от загрязнения окружающей среды.

Предмет: экономические механизмы природопользования.

Содержание: понятийно-терминологический аппарат и методологические основы экономики природопользования; экономические аспекты экологических проблем; экономическое обоснование природоохранных мероприятий, их эффективность; экономические, социально-экологические убытки и платность природопользования..

Annotation of the program of the subject

ENVIRONMENTAL ECONOMICS

Purpose: to give students a system of knowledges on economical aspects of natural resources management, using of environmental and economical levers and instruments of natural resources management and environmental protection; to give students skills to determine ecological and economic efficiency of environmental protection measures, to estimate losses of contamination of environment

Object: economic mechanisms of natural resources use.

Contents: conceptual, terminological, and methodological bases of economy of natural resources use; economical aspects of ecological problems; economical ground and efficiency of environmental protection measures; economical, social and ecological losses. Payment for natural resources using.

2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Розподіл обсягу навчальної роботи студента

Таблиця 2.1

Розподіл обсягу навчальної роботи студента денної форми навчання

Призначення: підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо - кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 6 Модулів – 2, Змістових модулів – 4, Загальна кількість годин - 216	Напрямок 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» Кваліфікаційний рівень: бакалавр	Статус дисципліни – нормативна, цикл дисциплін з економіки, управління та права. Рік підготовки: 4-й Семестр: 7,8 Курсова робота – 8-й семестр Лекції – 60 год. Практичні – 30 год. Самостійна робота – 126 год. Вид контролю: 7.8 семестри – екзамен

Таблиця 2.2

Розподіл обсягу навчальної роботи студента заочної форми навчання

Призначення: підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо - кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 2 Модулів – 1, Змістових модулів – 2, Загальна кількість годин - 72	Напрямок 0708 «Екологія» (6.040106 «Екологія та охорона навколишнього середовища») Спеціальність 6.070800 «Екологія та охорона навколишнього середовища» Кваліфікаційний рівень: бакалавр	Статус дисципліни – нормативна, цикл професійної підготовки Рік підготовки: 4-й Семестр: 8-й Курсова робота – 8-й семестр Лекції – 8 год. Практичні – 6 год. Самостійна робота – 58 год. Вид контролю: 8 семестр – залік

Структура навчальної дисципліни

Форма навчання	Курс	Семестр(и)	Години									Екзамени (семестри)	Заліки (семестри)
			Всього (кредити/години)	Аудиторні	У тому числі			Самостійна робота	У тому числі				
					Лекції	Практичні, семінари	Лабораторні		Кон. робота	КП/КР	РГР		
Денна	4	7,8	6	90	60	30		126		30		7	
			216									8	
Заочна	4	8	2	14	8	6		58		20			8
			72										

2.2. Зміст дисципліни**2.2.1 Зміст дисципліни для студентів денної форми навчання****Модуль 1. Економічні проблеми природокористування (3/108)**

ЗМ 1.1. Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування.

1. Економічні властивості і функції природних ресурсів та довкілля. Економічні властивості природних ресурсів та довкілля. Якість довкілля як споживче благо. Екстерналії в економіці природокористування та механізми їх регулювання. Проблеми «безбілетників» і способи їх розв'язання. Принципи, методи, інструменти управління природокористуванням.

2. Методи еколого-економічного аналізу. Підходи до економічної оцінки екологічного впливу і збитку. Економічні принципи сучасної екологічної політики

ЗМ 1.2. Економічні аспекти екологічних проблем

1. Сталий економічний розвиток. Сутність та базові основи сталого розвитку. Проблеми переходу України на модель сталого розвитку. Сталий розвиток регіонів та міст. Взаємозв'язок між економічним і екологічним розвитком. Критерії сталого розвитку.

2. Облік і економічна оцінка природних ресурсів. Методичні підходи до економічної оцінки природних факторів. Економічна оцінка якості довкілля. Необхідність та сутність економічної оцінки природних ресурсів, її об'єкти та критерії. Методичні підходи до оцінювання природних ресурсів. Особливості економічної оцінки різних природних ресурсів.

3. Методи оцінки економічних збитків від забруднення довкілля. Сутність еколого-економічного збитку. Грошова оцінка збитку. Макроекономічні аспекти економіки природокористування. Екологічний і природно-ресурсний фактори в системі макроекономічних показників. Інтегрована система національних рахунків. Джерела фінансування природоохоронної діяльності. Міжнародні аспекти еколого-економічного регулювання

Модуль 2. Економічні механізми управління природокористуванням (3/108)

ЗМ 2.1. Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування

1. Державна природно-ресурсна і екологічна політика. Структура економічних та соціально-екологічних збитків. Основи платного природокористування в Україні.

2. Збір за забруднення навколишнього природного середовища в Україні. Обчислення суми збору за забруднення навколишнього природного середовища в Україні. Обчислення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства в Україні. Особливості оцінки та запобігання економічних збитків в окремих секторах економіки.

3. Визначення плати за природні ресурси в Україні. Обчислення плати та зборів за використання природних ресурсів в Україні.

ЗМ 2.2 . Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.

1. Природоохоронні витрати і природоохоронні результати та їх складові. Показники економічної ефективності природоохоронних заходів. Урахування фактору часу при прийнятті природоохоронних рішень.

2. Обґрунтування і економічна оцінка природоохоронних заходів. Економічно обґрунтований рівень забруднення довкілля. Методи економічної оцінки природоохоронної діяльності. Оцінка ефективності реалізації інвестиційних проектів екологічного та природно-ресурсного спрямування. Аналіз ризиків і невизначеностей.

2.2.2 Зміст дисципліни для студентів заочної форми навчання

Модуль 1. Економіка природокористування

(2/72)

ЗМ 1.1. Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування. Економічні аспекти екологічних проблем

1. Економічні властивості і функції природних ресурсів та довкілля. Економічні властивості природних ресурсів та довкілля. Якість довкілля як споживче благо. Екстерналії в економіці природокористування та механізми їх регулювання. Проблеми «безбілетників» і способи їх розв'язання. Принципи, методи, інструменти управління природокористуванням.

2. Методи еколого-економічного аналізу. Підходи до економічної оцінки екологічного впливу і збитку. Економічні принципи сучасної екологічної політики

3. Сталий економічний розвиток. Сутність та базові основи сталого розвитку. Проблеми переходу України на модель сталого розвитку. Сталий роз-

виток регіонів та міст. Взаємозв'язок між економічним і екологічним розвитком. Критерії сталого розвитку.

4. Облік і економічна оцінка природних ресурсів. Методичні підходи до економічної оцінки природних факторів. Економічна оцінка якості довкілля. Необхідність та сутність економічної оцінки природних ресурсів, її об'єкти та критерії. Методичні підходи до оцінювання природних ресурсів. Особливості економічної оцінки різних природних ресурсів.

5. Методи оцінки економічних збитків від забруднення довкілля. Сутність еколого-економічного збитку. Грошова оцінка збитку. Джерела фінансування природоохоронної діяльності.

ЗМ 1.2. Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.

1. Державна природно-ресурсна і екологічна політика. Структура економічних та соціально-екологічних збитків. Основи платного природокористування в Україні.

2. Збір за забруднення навколишнього природного середовища в Україні. Обчислення суми збору за забруднення навколишнього природного середовища в Україні. Обчислення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства в Україні.

3. Визначення плати за природні ресурси в Україні. Обчислення плати та зборів за використання природних ресурсів в Україні.

4. Природоохоронні витрати і природоохоронні результати та їх складові. Показники економічної ефективності природоохоронних заходів. Урахування фактору часу при прийнятті природоохоронних рішень.

5. Обґрунтування і економічна оцінка природоохоронних заходів. Економічно обґрунтований рівень забруднення довкілля. Методи економічної оцінки природоохоронної діяльності. Оцінка ефективності реалізації інвестиційних проектів екологічного та природно-ресурсного спрямування.

6. 2.3. Розподіл часу за модулями і змістовими модулями

Таблиця 2.4

Розподіл часу за модулями і змістовими модулями
для студентів денної форми навчання

Модулі (семестри) та змістові модулі	Всього, кредит/ годин	Форми навчальної роботи			
		Лекц.	Сем., Пр.	Лаб.	СРС
Модуль 1. Економічні проблеми природокористування	3/108	30	15		63
ЗМ 1.1. Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування.	1/36	10	8		18
ЗМ 1.2. Економічні аспекти екологічних проблем	2/72	20	7		45
Модуль 2. Економічні механізми управління природокористуванням	3/108	30	15		63
ЗМ 2.1. Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування.	2/72	20	11		41
ЗМ 2.2. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.	1/36	10	4		22

Таблиця 2.5

Розподіл часу за модулями і змістовими модулями
для студентів заочної форми навчання

Модулі (семестри) та змістові модулі	Всього, кредит/ годин	Форми навчальної роботи			
		Лекц.	Сем., Пр.	Лаб.	СРС
Модуль 1. Економіка природокористування	2/72	8	6		58
ЗМ 1.1. Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування. Економічні аспекти екологічних проблем	1/36	4	2		30
ЗМ 1.2. Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.	1/36	4	4		28

Лекційні заняття для студентів денної форми навчання

Зміст	Кількість годин
1	2
Модуль 1. Економічні проблеми природокористування	30
ЗМ 1.1. <i>Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування.</i>	10
Предмет, задачі, методи, особливості курсу.	2
Економічні властивості природних ресурсів та довкілля. Якість довкілля як споживче благо.	2
Екстерналії в економіці природокористування та механізми їх регулювання. Проблеми «безбілетників» і способи їх розв'язання.	2
Принципи, методи, інструменти управління природокористуванням.	2
Методи еколого-економічного аналізу. Підходи до економічної оцінки екологічного впливу і збитку. Економічні принципи сучасної екологічної політики.	2
ЗМ 1.2. <i>Економічні аспекти екологічних проблем</i>	20
Сутність та базові основи сталого розвитку. Проблеми переходу України на модель сталого розвитку. Сталий розвиток регіонів та міст.	4
Взаємозв'язок між економічним і екологічним розвитком. Критерії сталого розвитку.	2
Методичні підходи до економічної оцінки природних факторів. Економічна оцінка якості довкілля.	2
Необхідність та сутність економічної оцінки природних ресурсів, її об'єкти та критерії. Методичні підходи до оцінювання природних ресурсів. Особливості економічної оцінки різних природних ресурсів.	4
Методи оцінки економічного збитку від порушення довкілля. Сутність еколого-економічного збитку. Грошова оцінка збитку.	4
Макроекономічні аспекти економіки природокористування. Екологічний і природно-ресурсний фактори в системі макроекономічних показників. Інтегрована система національних рахунків	2
Джерела фінансування природоохоронної діяльності. Міжнародні аспекти еколого-економічного регулювання	2
Модуль 2. Економічні механізми управління природокористуванням	30
ЗМ 2.1. <i>Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування</i>	20
Структура економічних та соціально-екологічних збитків. Основи платного природокористування в Україні	2

Продовження табл.

1	2
Обчислення плати та зборів за використання природних ресурсів в Україні	6
Обчислення суми збору за забруднення навколишнього природного середовища в Україні	6
Обчислення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства в Україні.	4
Особливості оцінки та запобігання економічних збитків в окремих секторах економіки	2
ЗМ 2.2. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.	10
Економічно обґрунтований рівень забруднення довкілля.	2
Природоохоронні витрати, природоохоронні результати і їх складові. Показники економічної ефективності природоохоронних заходів. Урахування фактору часу при прийнятті природоохоронних рішень	2
Методи економічної оцінки природоохоронної діяльності. Оцінка ефективності реалізації інвестиційних проектів екологічного та природно-ресурсного спрямування.	4
Аналіз ризиків і невизначеностей.	2

Таблиця 2.7

Лекційні заняття для студентів заочної форми навчання

Зміст	Кількість годин
Модуль 1. Економіка природокористування	8
ЗМ 1.1. Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування. Економічні аспекти екологічних проблем	4
Економічні властивості природних ресурсів та довкілля. Якість довкілля як споживче благо	0,5
Економічна оцінка якості довкілля. Методичні підходи до оцінювання природних ресурсів. Особливості економічної оцінки різних природних ресурсів.	2
Сутність еколого-економічного збитку. Грошова оцінка збитку.	1,5
ЗМ 1.2. Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.	4
Основи платного природокористування в Україні.	0,5
Обчислення суми збору за забруднення навколишнього природного середовища в Україні.	1
Обчислення плати та зборів за використання природних ресурсів в Україні	2,5

Практичні заняття для студентів денної форми навчання

Зміст	Кількість годин
Модуль 1. Економічні проблеми природокористування	15
ЗМ 1.1. <i>Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування.</i>	8
Економічні властивості природних ресурсів та довкілля. Якість довкілля як споживче благо.	2
Екстерналії в економіці природокористування та механізми їх регулювання. Проблеми «безбілетників» і способи їх розв'язання.	3
Принципи, методи, інструменти управління природокористуванням.	2
Поточне тестування за ЗМ 1.1	1
ЗМ 1.2. <i>Економічні аспекти екологічних проблем.</i>	7
Сутність та базові основи сталого розвитку. Проблеми переходу України на модель сталого розвитку. Сталий розвиток регіонів та міст.	4
Взаємозв'язок між економічним і екологічним розвитком. Критерії сталого розвитку.	2
Поточне тестування за ЗМ 1.2	1
Модуль 2. Економічні механізми управління природокористуванням	15
ЗМ 2.1. <i>Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування</i>	11
Обчислення плати та зборів за використання природних ресурсів в Україні	4
Обчислення суми збору за забруднення навколишнього природного середовища в Україні	4
Обчислення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства в Україні.	2
Поточне тестування за ЗМ 2.1	1
ЗМ 2.2. <i>Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.</i>	4
Методи економічної оцінки природоохоронної діяльності. Оцінка ефективності реалізації інвестиційних проектів екологічного та природно-ресурсного спрямування.	3
Поточне тестування за ЗМ 2.2	1

Практичні заняття для студентів заочної форми навчання

Зміст	Кількість годин
Модуль 1. Економіка природокористування	6
<i>ЗМ 1.1. Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування. Економічні аспекти екологічних проблем</i>	2
Економічні властивості природних ресурсів та довкілля	2
<i>ЗМ 1.2. Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.</i>	4
Обчислення плати та зборів за використання природних ресурсів в Україні	2
Обчислення суми збору за забруднення навколишнього природного середовища в Україні	2

2.4. Індивідуальні завдання (ІНДЗ)

Навчальним планом у якості індивідуального завдання передбачено виконання курсової роботи.

Курсова робота виконується у ЗМ 2.1. та ЗМ 2.2. для студентів денної форми навчання та за ЗМ 1.2 для студентів заочної форми навчання.

Тема курсової роботи: «Розрахунок екологічних зборів і платежів підприємства. Економічна оцінка природоохоронного заходу». На виконання курсової роботи відводиться 30 годин за рахунок самостійної роботи для студентів денної форми навчання і 20 годин – для заочної.

Курсова робота складається з розрахункової частини і містить наступні розділи:

1. Розрахунок зборів за використання природних ресурсів;
2. Розрахунок зборів за забруднення навколишнього середовища
3. Оцінка екологічної ефективності природоохоронного заходу.

Позитивна оцінка за курсову роботу ставиться у випадку виконання правильних розрахунків зборів та економічного обґрунтування доцільності запропонованого природоохоронного заходу, обґрунтованої та повної відповіді на питання за тематикою курсової роботи.

2.5. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента денної форми навчання передбачає наступні види робіт:

1. Робота в аудиторії з нормативними документами та матеріалами для самостійної роботи.
2. Підготовка до поточних та підсумкових тестувань.
3. Виконання курсової роботи «Розрахунок екологічних зборів та платежів підприємства. Економічна оцінка природоохоронного заходу».

Розподіл годин на самостійну роботу за змістовими модулями наданий у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Розподіл годин на самостійну роботу

Зміст	Кількість годин
Модуль 1. Економічні проблеми природокористування	63
<i>ЗМ 1.1. Понятійно-термінологічний апарат та методологічні основи економіки природокористування.</i>	<i>18</i>
Робота з основною та додатковою літературою. Підготовка до практичних занять	12
Підготовка до поточного тестування	6
<i>ЗМ 1.2. Економічні аспекти екологічних проблем.</i>	<i>45</i>
Робота з основною та додатковою літературою. Вивчення документів з проблеми сталого розвитку. Підготовка до практичних занять	27
Підготовка до поточного та підсумкового тестувань	18
Модуль 2. Економічні механізми управління природокористуванням	63
<i>ЗМ 2.1. Економічні, соціально-екологічні збитки та платність природокористування</i>	<i>21</i>
Вивчення нормативної документації з розрахунків зборів та платежів за природні ресурси, з розрахунків зборів за забруднення навколишнього середовища	15
Підготовка до практичних занять, поточного тестування	6
<i>ЗМ 2.2. Економічне обґрунтування природоохоронних заходів, їх ефективність.</i>	<i>12</i>
Вивчення методичних документів з економічної оцінки природоохоронної діяльності	7
Підготовка до практичних занять, поточного та підсумкового тестувань	15
<i>Виконання курсової роботи:</i>	<i>30</i>
у ЗМ 2.1	20
у ЗМ 2.2	10

Самостійна робота студента заочної форми навчання передбачає наступні види робіт:

- самостійне вивчення матеріалів курсу, що не винесені на лекційні та практичні заняття (20 годин);
- вивчення нормативних документів з розрахунку зборів та платежів за забруднення довкілля та використання природних ресурсів (18 годин);
- виконання курсової роботи «Розрахунок екологічних зборів та платежів підприємства. Економічна оцінка природоохоронного заходу» (20 годин).

2.6. Засоби контролю та структура залікового кредиту

Засоби контролю та структура залікового кредиту наведені у табл. 2.11. та 2.12.

Таблиця 2.11

Засоби контролю та структура залікового кредиту для студентів денної форми навчання

Види та засоби контролю	Розподіл балів, %
МОДУЛЬ 1. Поточний контроль зі змістових модулів	
ЗМ 1.1 Тестування	30
ЗМ 1.2 Тестування	30
Підсумковий контроль з МОДУЛЮ 1: Екзамен (тестування)	40
Всього за модулем 1	100
МОДУЛЬ 2. Поточний контроль зі змістових модулів	
ЗМ 1.1 Тестування	20
ЗМ 1.2 Тестування	20
Захист курсової роботи	20
Підсумковий контроль з МОДУЛЮ 2: Екзамен (тестування)	40
Всього за модулем 2	100

Таблиця 2.12

Засоби контролю та структура залікового кредиту для студентів заочної форми навчання

Види та засоби контролю (тестування, контрольні роботи, індивідуальні роботи тощо)
МОДУЛЬ 1. Поточний контроль зі змістових модулів
Робота на практичних заняттях
Захист курсової роботи
Підсумковий контроль з МОДУЛЮ 1
Залік (письмовий): за переліком питань на основі результатів виконання практичних робіт та захисту курсової роботи

Засоби контролю та структура курсової роботи
для студентів денної форми навчання

Види та засоби контролю	Розподіл балів, %
Поточний контроль із змістових модулів	
ЗМ 1.1 Розділ 1. Розрахунки зборів за спеціальне використання водних ресурсів	10
ЗМ 1.2 Розділ 2. Розрахунки зборів за забруднення навколишнього природного середовища	30
ЗМ 1.3. Розділ 3. Розрахунок плати за скид стічних вод до системи каналізації населених пунктів	10
ЗМ 1.4. Розділ 4. Оцінка економічної ефективності природоохоронного заходу	10
Підсумковий контроль: захист курсової роботи	40
Всього за курсову роботу	100

2.7. Методи та критерії оцінювання знань

Контрольні заходи для студентів денного навчання включають поточний і підсумковий контроль та захист курсової роботи.

Перевірка і оцінювання знань студентів за модулем 1 (7 семестр) проводиться в формі виконання поточних тестових завдань і підсумкового тестування (екзамен). За результатами поточного контролю студент може отримати 60% балів за всіма змістовими модулями. 40% балів студент може отримати під час підсумкового контролю. До підсумкового контролю допускаються студенти, які набрали в сумі за всіма змістовими модулями більше 30% балів від загальної кількості з дисципліни.

Перевірка і оцінювання знань студентів за модулем 2 (8 семестр) проводиться в формі виконання поточних тестових завдань, захисту курсової роботи і підсумкового тестування (екзамен). За результатами поточного контролю студент може отримати 60% балів за всіма змістовими модулями (40% балів відноситься на поточний контроль, 20% балів – на захист курсової роботи). 40% балів студент може отримати під час підсумкового контролю. До підсумкового контролю допускаються студенти, які набрали в сумі за всіма змістовими моду-

лями більше 30% балів від загальної кількості з дисципліни.

Для оцінювання знань використовується чотирибальна національна шкала та стобальна шкала оцінювання ECTS. Згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів обидві оцінки можуть бути переведені у відповідну систему за шкалою.

Таблиця 2.14

Шкала перерахунку оцінок результатів контролю знань студентів

Оцінка за національною шкалою	Визначення назви за шкалою ECTS	ECTS оцінка	% набраних балів
ВІДМІННО	Відмінно - відмінне виконання лише з незначними помилками	A	більше 90 - 100
ДОБРЕ	Дуже добре - вище середнього рівня з кількома помилками	B	більше 80 - 90 включно
	Добре - у загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	C	більше 70 - 80 включно
ЗАДОВІЛЬНО	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	більше 60 - 70 включно
	Достатньо - виконання задовольняє мінімальні критерії	E	більше 50 - 60 включно
НЕЗАДОВІЛЬНО	Незадовільно* - потрібно попрацювати перед тим, як перездати тест	FX*	більше 26 - 50 включно
	Незадовільно** - необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням змістового модуля	F**	від 0 - 25 включно

*з можливістю повторного складання;

** з обов'язковим повторним курсом.

Контрольні заходи для студентів заочного навчання. Для студентів заочної форми навчання передбачені наступні види контролю знань:

- виконання та обов'язковий захист студентом ІНДЗ (курсової роботи) з отриманням позитивної оцінки;
- оцінка роботи студента на практичних заняттях;
- письмовий залік.

2.8. Інформаційно-методичне забезпечення

Бібліографічні описи, Інтернет адреси	ЗМ, де засто- совується	
	Денна	Заочна
1. Рекомендована основна навчальна література (підручники, навчальні посібники, інші видання)		
1. Мельник Л.Г. Экологическая экономика: Ученик – Сумы: «Университетская книга», 2001 – 350 с.	1.1-2.2	1.1
2. Царенко О. М, Несветов О. О., Кабацький М. О. Основи екології та економіки природокористування. Навч. посіб. - 2 вид. Суми: ВТД Університ. книга, 2004. – 324с.	1.1-2.2	1.1
3. Бобылев С.Н., Ходжаев А.Ш. Экономика природопользования. Учебник. – М.;, 2003. – 567 с.	1.1-2.2	1.1 - 1.2
4. Экология и экономика природопользования; Учебник для вузов /Под ред. проф. Э.В. Гирусова, проф. В.Н. Лопатина — 2-е изд., перераб. и доп. — М: ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2003.- 519 с.	1.1-2.2	1.1 - 1.2
2. Додаткові джерела (довідники, нормативні видання, сайти Інтернет тощо)		
Цифровий репозиторій ХНАМГ	1.1-2.2	1.1- 1.2
Zakon.rada.gov.ua	2.1-2.2	1.2
3. Методичне забезпечення (реєстр методичних вказівок, інструкцій до лабораторних робіт, планів семінарських занять, комп'ютерних програм, відео-аудіо-матеріалів, плакатів тощо)		
Пономаренко Є.Г., Джураєва О.С. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Економіка природокористування» (для студентів 4 курсу денної і заочної форм навчання спеціальності 6.070800 «Екологія та охорона навколишнього середовища- Харьков, ХНАГХ, 2008.	2.1-2.2	1.2
Нормативна документація в електронному вигляді (локальна мережа ауд. 104)	2.1-2.2	1.2

Навчальне видання

Пономаренко Євгеній Георгійович,

Ломакіна Ольга Сергіївна

Програма і робоча програма навчальної дисципліни "Економіка природокористування" (для студентів 4 курсу денної і заочної форм навчання за напрямом підготовки 0708 «Екологія» (6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та раціональне природокористування») спеціальності «Екологія та охорона навколишнього середовища»

План 2010, поз. 62 Р

Підп. до друку 25.03.2010 р.

Друк на ризографі

Тираж 10 пр.

Формат 60x84 1/16

Ум. друк. арк. 1,1

Зам. № 6108

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №731 від 19.12.2001